

Dumnezeu Se roagă?!

*Tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului
†ANDREI,
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului
și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului*

Cluj-Napoca
2024

CUPRINS

Dumnezeu Se roagă?!	5
---------------------	---

Dumnezeu Se roagă în Sfinți

Înnoirea isihastă din secolul al XVIII-lea sau neoisihasmul paisian. Sfântul Paisie de la Neamț	II
---	----

Dumnezeu Se roagă în oamenii înveșniciți

Dumnezeu nu rămâne dator	53
Moștenire testamentară	56
Criptă cu viață și vieți	61
„Pe unde iese cuvântul, iese și sufletul” ...!	63
Mitropolitul Bartolomeu: <i>voce, agora și cetate</i>	68
Și eu vă iubesc pe voi!	75
Bartolomeu, iară și iară!	78
Înveșnicire!	100
În sfârșit	107
Veghea mamei	110
Ziua nașterii noastre – omagiu adus părinților noștri	113
Dragul de el!	119

Preasfințitul Părinte Vasile - Duhovnicul.....	121
Pecetea străngerii de mână.....	135
Se (re)varsă lacrima.....	137
„Rău de bun!”.....	139
Arhidiaconul Ilarion Mureșan – slujitor al Icoanei (16 februarie 1942 - 3 aprilie 2023).....	142
Stavrofora Andreea Filimon – slujire statornică (24 februarie 1962 - 4 august 2024).....	149
Înnoirea Mamei Ana.....	158
Vibrația Iubirii.....	163
TuDor.....	168
Prof. univ. dr. Nicolae Miu – îngerul copiilor.....	172
Profesorii Iuliana și Axente Micloșoni-Cupcea, înveșniciți dimpreună.....	176
Profesoara Daria Bobec, <i>în odihnă</i> (28 septembrie 1919 – 6 iulie 2024).....	181
Ne adăugăm, fiecare și generație după generație, la neamul și strămoșii noștri.....	189

Dumnezeu Se roagă în lumea văzută

Dumnezeu lucrează prin oameni.....	197
„La Nicula se urcă, nu se coboară!”.....	210
Mai mult decât Mănăstirea Dobric...!.....	215
Sinaxă Monahală.....	218
Părintelui Efreim Vatopedinul.....	220
Monahismul, astăzi.....	222

Diălog spiritual, gândire duhovnicească și simțire isihastă în arealul românesc.....	233
Ce înseamnă să fii un om bun?.....	243
Identitate românească și Credință străbună.....	246
Nu există contemporan fără trecut și viitor!.....	247
Cum recunoști un român?.....	249
Împreună-cetățeni ai Dejului.....	251
Biserica și Armata Română.....	258
Absolvire și dăinuire.....	264
Biserica, Familia și Școala.....	267
Copiii făgăduinței.....	269
Binecuvântare și îmbrățișare.....	277

Dumnezeu Se roagă în părinte și fii

Spovedania trebuie să devină rugăciune.....	281
„Avva, Părinte!”.....	307
Duhovnicul și fiul duhovnicesc.....	343

DUMNEZEU SE ROAGĂ?!

Dal Dumnezeu Se roagă! Comuniunea Persoanelor Sfintei Treimi presupune și comunicarea, dialogul, ceea ce arată lămurit că starea firească a Iubirii împărtășite este rugăciunea.

În urmă cu ceva vreme, Înaltpreasfințitul Părinte Ciprian, Arhiepiscopul Buzăului și Vrancei, m-a invitat să particip la Simpozionul de Teologie și Spiritualitate *Sfinții isihaști – teologi ai rugăciunii și ai luminii dumnezeiești*, zicându-mi că își dorește o prezență din Ardeal care să conferențieze despre Sfântul Cuvios Paisie de la Neamț, în contextul Anului comemorativ al Sfinților isihaști: Simeon Noul Teolog, Grigorie Palama și Paisie de la Neamț – 2022. Așa se face că m-am reîntâlnit cu Sfântul Paisie și cu lucrarea sa duhovnicească, în special cu cea a rugăciunii¹. El m-a convins, din nou, că trebuie să ne rugăm până ne „liniștim”, când, într-o desăvârșită contemplare, descoperim că Dumnezeu a început să Se roage în noi, înțelegând că „Dumnezeu L-a trimis în inimile noastre pe Duhul Fiului Său care strigă: Avva, Părinte!” (*Galateni* 4, 6) – „taine răsunătoare, săvârșite întru liniștea (isihia) lui Dumnezeu”².

¹ Prelegere susținută în cadrul Simpozionului de teologie și spiritualitate *Sfinții isihaști – teologi ai rugăciunii și ai luminii dumnezeiești*, organizat de Sectorul Cultural și comunicații media al Arhiepiscopiei Buzăului și Vrancei, în data de 14 noiembrie 2022, în Aula Brâncovenească a Palatului Arhiepiscopal din municipiul Buzău. Textul prelegerii a fost publicat inițial în *Almanah bisericesc* 2022, Editura Arhiepiscopiei Buzăului și Vrancei, 2023, pp. 257-283, și reluat în volumul de față.

² Cf. Sfântului Ignatie al Antiohiei, în Ierótheos, Mitropolit al Nafpaktosului, *Praznicele Maicii Domnului: o perspectivă istorică și teo-*

Cuvântul creator „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră...” (*Facerea* 1, 26) ne introduce concret în lucrarea activă și efectivă a rugăciunii, care, sinergic, adică printr-o acțiune statornică, continuă, în deplină unitate și armonie, ne situează în centrul existenței, pe noi cei care, în virtutea Întropării Fiului lui Dumnezeu, dobândind calitatea de fii legitimi și adevărați (cf. *Evrei* 12), ne facem „părtași ai firii celei dumnezeiești” (2 *Petru* 1, 4). Așadar, Sfatul Sfintei Treimi, înțeles ca rugăciune interpersonală, în copărtășie interioară, devine pentru noi „casa Tatălui” (*Ioan* 14, 2), unde, deși „Pe Dumnezeu nimeni niciodată nu L-a văzut; Fiul Cel Unul-Născut, Care este în sânul Tatălui, El L-a făcut cunoscut” (*Ioan* 1, 18). În felul acesta trebuie înțeles cuvântul: „Iată, Eu stau la ușă și bat; de-Mi va auzi cineva glasul și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine” (*Apocalipsa* 3, 20). Limpede spus: „De asemenea, și Duhul îi vine slăbiciunii noastre într’ajutor; că nu știm să ne rugăm cum trebuie, dar Duhul Însuși mijlocește pentru noi cu suspine de ne-grăit” (*Romani* 8, 26).

În duhul acestor adevăruri, reflectate în mărturii și martori, lămurit descoperim că Dumnezeu Se roagă în *Sfinți*, în *oamenii înveșniciți*, în *lumea văzută*, în *părinte și fii*. De altfel, încercarea noastră concretă de a cunoaște asemenea izbânzi, prin cartea pe care v-o punem la îndemână din preaplinul revărsărilor de iubire și recunoștință.

Închei acest demers, sper, izbutit, cu îndemnul seducător de convingător, contemplând la momentul când „Iisus Și-a ridicat ochii în sus și a zis: «Părinte, mulțumescu-Ți că M’ai ascultat; Eu

LBPIS

We know

books

știam că Tu întotdeauna Mă ascuți...» (Ioan II, 41-42): „Că
dacă Domnu-mi cheamă pe buze rugăciunea, atunci și nădej-
dea tot El o să mi-o dea” (Iov 6, 8).

*părintele Dumitru,
de sărbătoarea Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, 2024*

LBRIS

We know
books

DUMNEZEU SE ROAGĂ ÎN SFINȚI

ÎNNOIREA ISIHASTĂ DIN SECOLUL
AL XVIII-LEA SAU NEOISIHASMUL PAISIAN.
SFÂNTUL PAISIE DE LA NEAMȚ*

Monahismul: Viețuire fără pereche¹

Idealul monahal se pare că nu e de sorginte creștin, dar creștinismul în sine este de sorginte monahal – altfel spus, monahismul prin creștinism și-a aflat adevărata lui dimensiune, valoare, intensitate și identitate. Așadar, vorbim de o instituție duhovnicească *fără pereche*, în sens figurat, dar și la propriu, monahul fiind *monos* (singur sau mai degrabă *unul*) în duhul Sfintei Treimi.

Monahismul ortodox se distinge prin excelență confirmându-se, de la generație la generație, rămânând autentic și profund

* Text publicat, inițial, în *Almanah bisericesc 2022*, Editura Arhiepiscopiei Buzăului și Vrancei, 2023, pp. 257-283, după Prelegerea susținută în cadrul Simpozionului de teologie și spiritualitate *Sfinții isihasți – teologi ai rugăciunii și ai luminii dumnezeiești*, organizat de Sectorul Cultural și comunicații media al Arhiepiscopiei Buzăului și Vrancei, în data de 14 noiembrie 2022, în Aula Brâncovenească a Palatului Arhiepiscopal din municipiul Buzău.

¹ Arhim. Dumitru Cobzaru, „Pecetea apostoliei mele”, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2022, pp. 221-223, și Cuvânt înainte la volumul aniversar *Arhimandrit Nicolae Moldovan, pelerin, novice, monah, duhovnic, stareț*, coordonat de Arhid. Gavriil Boga, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2022, pp. 13-17.

doar în raport cu tradiția dinamică a Sfinților Părinți și Cuvioși ai Bisericii. Orice concesie sau abatere a provocat – și continuă să o facă – răni adânci și situații iremediabile în viața celor ce râvnesc la chipul îngeresc. Aducerea la zi a rânduielilor monahale nu exclude tradiția de veacuri, ci o pune în valoare în termenii unei societăți care și-a pierdut reperatele; or, viața monahală rămâne o valoare eternă de care nu se poate face abstracție. Biserica respiră prin monahism, iar lumea nu e sortită pieirii.

Viața monahală e cu atât mai dinamică cu cât se adâncește în trecut. Sigur că aici nu ne referim la aspecte exterioare, deși și ele au un rost aparte, ci la duhul unei vieți trăite netrăind pentru și prin tine. Filosofia vieții monahale este însăși Viața!

Locul viețuirii monahale capătă și el dimensiunea lui, consacându-se prin părinții duhovnicești nevoitori și sfinți. De aceea, așezămintele călugărești sunt râvnite de orice pelerin care își dorește confirmată credința și mai ales de credinciosul ancorat în lumea idealului creștin împlinit în devenirea monahală. Așa se face că pământul izgonirii lui Adam este punctat cu enclave de rai, prin întemeierea de mănăstiri, schituri și chilii, în care lupta duhovnicească se concretizează într-o experiență de viață trăită în(tru) și prin Mirele Hristos. Această experiență, în parte, ne este transmisă prin tradiție, prin părinții cuvioși îmbunătățiți și prin literatura ascetică.

Țara noastră are astăzi peste cinci sute de mănăstiri și schituri, câteva mii de călugări și călugărițe și milioane de credincioși care își găsesc liniștea, chiar dacă temporar și doar la răstimpuri, în aceste oaze de spiritualitate și rugăciune neîncetată. Sigur că avem în vedere mănăstirile celebre, dar mai ales oamenii sfinți care le-au pecetluit istoria. Generație după generație s-au pe-

rîndat viețuitori, evenimente, fapte, împliniri și neîmpliniri, năzuințe și nădejdi.

Studiul nostru se oprește la mișcarea isihastă nemțeană din secolul al XVIII-lea, reprezentată de Sfântul Cuvios Paisie Velicicovschi², ai cărui ucenici au înființat sute de mănăstiri în Rusia (înțelegând și în Bielorusia și Ucraina de azi), în lumea slavă, dar și în Țările Române, astfel încât a contribuit la o renaștere duhovnicească și spirituală a monahismului ortodox în general³.

Viața Sfântului Paisie de la Neamț

Viețuirea Sfântului Paisie a rămas însemnată pentru posteritate în scrierile ucenicilor săi, dar și într-un text autobiografic⁴, în care își povestește anii copilăriei și ai tinereții, izvor

² Numele de familie al Sfântului Paisie de la Neamț cunoaște mai multe transliterări în limba română: Velicicovschi, Velicicovski, Velicikovski. În textul nostru am folosit prima variantă, însă în titlurile și fragmentele citate am păstrat opțiunea de transliterare a autorului, îngrijitorului, traducătorului sau editorului lucrării citate.

³ †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Dăruire și dăinuire. Raze și chipuri de lumină din istoria și spiritualitatea românilor*, Editura Basilica, București, 2022, p. 56

⁴ Între izvoarele inventariate de Protoiereul Serghie Cetfericov se numără manuscrisele: *Viața și nevoințele fericitului părintelui nostru starețul Paisie: fugirea de lume, pelerinagiile sale, adunarea de frați și viețuirea cu dânsul*, de schimonahul Mitrofan, care a ucenicit pe lângă Paisie 30 de ani (Mănăstirea Neamț), același text sub numele *Viața și nevoințele fericitului părintelui și starețului nostru Paisie*, precum și *Tânuire la mormântul starețului Paisie din partea tuturor fiilor lui duhovnicești* (Mănăstirea Secu). Aceste texte, alături de altele scrise de sau despre starețul Paisie, se regăsesc în manuscris și în colecții din Rusia, precum *Viața fericitului părintelui nostru starețul Paisie, adunată de la mulți scriitori și alcătuită de părintele Platon*, în zilele binecredinciosului domnitorului nostru Mihail Grigorie Sturza Voevod (colecția de manuscrise Simon din Biblioteca si-

prețios pentru toți cei care s-au aplecat asupra vieții sale deosebite spre a o păstra de-a lungul veacurilor. Un alt izvor important de amănunte ale trăirii (și învățăturilor) Cuviosului de la Neamț sunt scrisorile trimise către ucenicii săi⁵. Deosebit de însemnată este lucrarea Protoiereului Serghie Cetfericov⁶, profesor și scriitor rus, care a studiat vreme de mai mulți ani viața și activitatea Starețului Paisie Velicovschi, cercetând cu temeinicie toate manuscrisele aflate în Rusia (în Academiiile de Științe și Teologie din Petersburg, Biblioteca sinodală din Moscova, biblioteca Sihăstriei Optina etc.) și pe cele din mânăstirile Dragomirna, Secu și Neamț, precum și din Mânăstirea

nodală din Moscova). Cf. Protoiereul Serghie Cetfericov, *Paisie, Starețul Mânăstirii Neamțului din Moldova. Viața, învățătura și influența lui asupra Bisericii Ortodoxe*. Tradus din rusește de Episcopul Nicodem, starețul Mânăstirii Neamțului. Tipografia Mânăstirii Neamțului, 1933, pp. 10-14. Textul autobiografic al Starețului Paisie și scrierile biografice ale ucenicilor Mitrofan Schimonahul, Vitalie Monahul și Grigorie Dascălul, precum și „Cronica sfârșitului pământesc și îngropării starețului Paisie” (Issac Dascălul, episcopul Veniamin Costachi, Ioan Diakovski) au fost publicate în volumul Cuviosul Paisie de la Neamț - Velicikovski, *Autobiografia și Viețile unui stareț – urmate de Așezăminte și alte texte*. Ediția a III-a adăugită. Studiu introductiv de pr. Elia Citterio. Ediție îngrijită și prezentată de diac. Ioan Ică jr. Editura Deisis, Sibiu, 2015.

⁵ O listă a manuscriselor scrisorilor starețului Paisie către ucenicii săi sau ca răspuns la diferite întrebări și nevoi, aflate în diverse colecții, se regăsește în cartea Protoiereului Serghie Cetfericov, *Paisie, Starețul Mânăstirii Neamțului din Moldova...*, pp. 10-14.

⁶ În lucrarea de față, am păstrat forma transliterată a numelui Serghie Cetfericov, așa cum apare ca autor al versiunii în limba română a volumului *Paisie, Starețul Mânăstirii Neamțului din Moldova. Viața, învățătura și influența lui asupra Bisericii Ortodoxe*, tradus din rusește de Episcopul Nicodem, starețul Mânăstirii Neamțului, și tipărit la Tipografia Mânăstirii Neamțului, în 1933. În alte lucrări ale sale (sau despre el) publicate mai recent în limba română, numele autorului este transliterat Serghie Cetverikov.

Noul-Neamț din Basarabia și, de asemenea, pe cele aflate la Academia Română din București. Între numeroșii monahi, teologi și cărturari români care au scris despre Sfântul Paisie de-a lungul timpului, îi menționăm pe Grigorie Dascălul, ucenicul său, devenit Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Pr. Paul Mihail, Pr. prof. Mircea Păcurariu, Pr. dr. Florin Șerbănescu⁷, Nichifor Crainic, Arhim. Ioanichie Bălan, iar în vremurile noastre, Patriarhul Daniel Ciobotea, Mitropolitul Antonie Plămădeală, Mitropolitul Serafim Joantă, Arhiepiscopul Calinic Dumitriu etc.

Sfântul Paisie s-a născut la 21 decembrie 1722, în Poltava, Imperiul Rus (Malorusia – Ucraina de azi), cu numele de botez Petru, din părinții Irina și Ioan Velicicovschi, având unsprezece frați. Tatăl său era protoiereu al Catedralei „Adormirea Maicii Domnului” din Poltava, iar mama sa provenea dintr-o familie de evrei botezați, spre sfârșitul vieții sale călugărindu-se la Mănăstirea Pocrov din același oraș. Unele cercetări mai recente emit ipoteza (puțin) probabilă că Paisie și-ar fi avut rădăcinile în Moldova, prin înaintași din neamul Cantemir, care se refugiaseră dimpreună cu domnitorul moldovean și se stabiliseră pe acele meleaguri din cauza năvălirilor otomanilor și tătarilor⁸. A rămas orfan de tată la vârsta de patru ani. A învățat să scrie

⁷ Cf. †Timotei Prahoveanul, „Sfântul Paisie de la Neamț, cuviosul pretuit de domnii și monahii din Țara Moldovei”, în *Ziarul Lumina*, 20 martie 2022. URL: <https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/an-omagial/sfantul-paisie-de-la-neamt-cuviosul-pretuit-de-donnii-si-monahii-din-tara-moldovei-169942.html>, ultima consultare: 10.10.2022.

⁸ Pr. dr. docent Mihai Valică, „Sfântul Paisie de la Neamț, făclia isihasmului românesc – 300 de ani de la nașterea sa (1722-2022)”, 4 aprilie 2022, URL: <https://www.arhiepiscopiasucevei.ro/sfantul-paisie-de-la-neamt-faclia-isihasmului-romanesc-300-de/>, ultima consultare: 8.10.2022.

și să citească în familie, de la mama sa și de la fratele său Ioan, preot, la rându-i, la catedrala din Poltava⁹, precum și la școala parohială. Între anii 1735 - 1739, a urmat cursurile Academiei Duhovnicești (Movilene) din Kiev¹⁰. În această vreme, Petru (viitorul monah Paisie) a fost făcut cântăreț și ipodiacon de Mitropolitul Antonie al Moldovei, venit la Kiev în urma încheierii războiului ruso-austro-turc. Asistând la Sfânta Liturghie oficiată de mitropolitul român, mărturisește în autobiografia sa: „Mă bucuram foarte mai cu seamă când se întâmpla să slujească Preasfinția sa cu tot clerul său preotesc și eu auzeam dumnezeiasca Liturghie în limba moldovenească. De câtă bucurie se umplea sufletul meu auzind cum I se înălța laudă lui Dumnezeu în această limbă binecuvântată! Și printr-o minunăție și dumnezeiască întorsătură a soartei, de atunci a început să se nască în inima mea o mare dragoste pentru această binecuvântată limbă moldovenească și pentru poporul și țara aceasta ocrotită de Dumnezeu, și tot mai mult se aprindea în sufletul meu dorința de a intra în monahism în țară străină.”¹¹

Dorind viață monahală¹² și sfătuit de părintele său duhovnicesc, ieroschimonahul moldovean Pahomie, Petru încearcă, mai

⁹ Mitropolitul Serafim, *Isihasmul – Tradiție și cultură românească*, Editura Anastasia, București, 1994, pp. 131-132.

¹⁰ Pr. Elia Citterio, „Un stareț și autobiografia lui”, în Cuviosul Paisie de la Neamț - Velicikovski, *Autobiografia și Viețile unui stareț...*, p. 5.

¹¹ Cuviosul Paisie de la Neamț - Velicikovski, *Autobiografia și Viețile unui stareț...*, p. 125.

¹² Mărturisește Petru, viitorul monah Paisie: „eu am pus gând să mă lepăd de lume și să mă fac călugăr, ca să-mi mântuiesc sufletul, căci nu știu ziua și ceasul sfârșitului meu și mă tem să nu fiu răpit fără veste și nepregătit, [...] eu voiesc să mă fac monah adevărat”. Cf. Pr. Constantin Coman, Ioan Vlăducă, *Din învățătura Sfinților Părinți*, Editura Bizantină, București, p. 25.

întâi, la Mănăstirea Liubetki, de unde pleacă pentru a găsi mai multă liniștire la Mănăstirea Medvedovschi, unde devine raso-forul Platon, la praznicul Schimbării la Față, în 1741. Sub prigoana iezuiților și a uniaților, care se resimte și în mănăstirea sa, se întoarce la Kiev, rămânând o vreme în Lavra Pecerska. Periplul său continuă însă în Țările Române, unde caută și găsește o viață duhovnicească mai înaltă: Schitul Dălhăuți, din jud. Vrancea, apoi Schitul Trăisteni, din jud. Buzău, între anii 1743 - 1745, ambele aflate sub oblăduirea starețului Vasile, care îi cere să-l urmeze la Poiana Mărului; îl refuză însă dintr-o smerită teamă ca nu cumva starețul să-l facă preot înainte de vreme (potrivit canoanelor). În continuare, din însemnările sale, se cunoaște că a făcut ascultare, vreme de doi ani, la Schitul Cârnău, din jud. Buzău, aflat sub stăreția schimonahului Onufrie. Paisie a rămas însă sub ocârmuirea duhovnicească a aceluiași Cuvios Vasile de la Poiana Mărului, povățuitorul și reperul său duhovnicesc, cel care l-a învățat rugăciunea și i-a creionat coordonatele vieții sale duhovnicești, pe care le va transmite celor pe care îi va povățui și ocârmui mai apoi, la rândul-i, în mănăstirile în care a stărețit obști monahale. Tot starețul Vasile de la Poiana Mărului îl va călăgări în anul 1750, cu numele Paisie, în Sfântul Munte Athos, unde se retrage – din pricina aceleași temeri de a fi hirotonit prea devreme – începând cu 1746, după patru ani de ședere în Țara Românească, unde învățase limba română și se inițiasse deja într-o intensă viață duhovnicească de rugăciune¹³.

În Sfântul Munte, după ce o vreme alege să trăiască în pustnicie, înflințează, la sfatul starețului Vasile, o mică obște¹⁴, for-

¹³ Pr. Elia Citterio, „Un stareț și autobiografia lui”, pp. 7-8.

¹⁴ Vezi sfaturile Bătrânului Vasilie (Sfântul Cuvios Vasile de la Poiana

mată din doisprezece români moldoveni, la care s-au adăugat cinci viețuitori slavi, într-o chilie ce ținea de Mănăstirea Pantocrator. Din 1757, se mută cu obștea la Schitul „Sfântul Ilie”, pe care îl reconstruiește și organizează cu toată rânduiala, tot pe moșia Mănăstirii Pantocrator, și este hirotonit ieromonah, în 1758, la vârsta de 36 de ani, de Episcopul Grigorie Roșca, român, care, mai târziu, avea să mărturisească: „ferice de omul acesta, ferice și de părinții care l-au născut, ferice va fi și de cei care-l vor asculta pe dânsul. Pentru că eu când l-am hirotonit și mi-am pus mâinile pe capul lui pe vremea când se zice «dumnezeiescul dar» și celelalte, am simțit o mireasmă nepovestită și cum că și mâinile mele în oarece chip negrăit s-au sfințit din punerea lor pe capul lui”¹⁵. Aici învață greaca și începe să revizuiască vechile traduceri din această limbă în slavonă și să traducă altele noi. Obștea se mărește considerabil, însă neavând o mănăstire proprie, iluminat de Duhul Sfânt, se hotărăște să se întoarcă în Țările Române, dimpreună cu 64 de ucenici ai săi de la Schitul „Sfântul Ilie”.

După ce Sfântul Paisie se oprește o vreme la Schitul Vărzărești, jud. Buzău, în 1763, Mitropolitul Gavriil Callimachi de la Iași, cu aprobarea Divanului și a domnitorului Grigorie Ghica, îi oferă, lui și obștii care l-a urmat din Athos, Mănăstirea Dragomirna, al cărei stareț devine, așezând în viața de obște rânduiala întemeiată pe Sfânta Scriptură, pe regulile Sfântului Vasile cel Mare și a altor Sfinți Părinți¹⁶, ținută și în Sfântul Munte și învățată

Mărului) către Paisie, cf. Protoiereul Serghie Cetfericov, *Paisie, Starețul Mănăstirii Neamțului din Moldova...*, pp. 129-135.

¹⁵ Cf. Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Sfântul Paisie de la Neamț*. Ediția a II-a, revizuită și adăugită. Editura Mănăstirea Sihăstria, 2004, p. 34.

¹⁶ Vezi rânduiala Starețului Paisie întemeiată pe Sfânta Scriptură, pe re-

de la Sfântul Vasile de la Poiana Mărului. Rânduiala de muncă și rugăciune, se centra mai cu seamă pe ascultare, smerenie, sărăcie, slujbele după tipic, respectarea pravilei călugărești, mărturisirea zilnică a gândurilor în fața duhovnicului etc.¹⁷ Mai întâi de toate, însă, îi învăța pe călugări rugăciunea: nu doar rugăciunea trăită în comunitate, în biserică, la Sfintele Taine, adică psalmodierea, ci și o rugăciune interioară, lăuntrică, rostită nu doar cu buzele, ci și cu mintea, o rugăciune nu doar gândită, ci și simțită, astfel încât mintea să coboare în inimă: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă...”. Sfântul Paisie era un maestru al acestei rugăciuni – a minții sau a inimii, sau a minții în inimă –, învățând sute de ucenici s-o practice.

De asemenea, aici Sfântul Paisie continuă traducerea scrierilor Sfinților Părinți, din greacă în slavonă, între care: Antonie cel Mare, Isaia Pustnicul, Petru Damaschin, Marcu Ascetul, Teodor Studitul¹⁸. Tot aici, scrie lucrarea (epistola care este însă un adevărat tratat) despre rugăciunea minții, rugăciunea lui Iisus, în șase capitole, și, zilnic, pe lângă Sfânta Liturghie, ține obștii cuvântări, alternativ, în română și slavonă, datorită numeroșilor călugări slavi¹⁹. În 1775, când partea de nord a

gulile Sfântului Vasile cel Mare și a altor Sfinți Părinți, în XVIII reguli, stabilită la așezarea în Mănăstirea Dragomirna, aceeași rânduială fiind urmată în toate mănăstirile în care a ocârmuit obști, în Protoiereul Serghie Cetfericov, *Paisie, Starețul Mănăstirii Neamțului din Moldova...*, pp. 175-184.

¹⁷ Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*. Vol. 2 (sec. XVII-XVIII). Ediția a II-a. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 583.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.